

**БАЯНХОНГОР АЙМГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН
ХУРЛЫН ТОГТООЛ**

2018 оны 09 сарын 19 өдөр

Дугаар 88

Номгон

“Бэлчээрийг хамгаалах, зүй зохистой
ашиглах тухай журам” батлах тухай

Монгол Улсын Газрын тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.6-д заасныг үндэслэн
аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдээс ТОГТООХ нь:

1. “Бэлчээрийг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах тухай журам”-ыг хавсралтаар баталсугай.
2. Бэлчээр ашиглалтын гэрээний загварыг баталж, журмын хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг аймгийн Засаг дарга /Г.Батжаргал/-д даалгасугай.
3. Тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн нарийн бичгийн даргын үүрэг гүйцэтгэгч /Т.Эрдэнэбат/-д үүрэг болгосугай.

ДАРГА

Ц.ОТГОНБАЯР

**“БЭЛЧЭЭРИЙГ ХАМГААЛАХ,
ЗҮЙ ЗОХИСТОЙ АШИГЛАХ ЖУРАМ”**

НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1.1. Энэхүү журмын зорилго нь бэлчээр ашиглалтыг тухайн орон нутгийн бэлчээрийн экологийн чадавхид суурилсан аргачлалаар төлөвлөх, бэлчээрийг түүний нөөц, даацад нь тохируулан байгалийн жамаараа нөхөн сэргэх боломжийг бүрдүүлсэн төлөвлөгөөний дагуу улирлын хуваарьтайгаар, зүй зохистой ашиглаж, хамгаалах дадлыг төлөвшүүлэхтэй холбогдон нутгийн удирдлага, бэлчээр ашиглагчдын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

1.2. Газрын тухай хуулийн 50.1.1-т заасны дагуу бэлчээрийн төлөв байдал, чанарыг хадгалах, байгалийн аясаар болон хүний үйл ажиллагааны улмаас хөрсний үржил шим буурах, бэлчээрийн ургамлын бүрхэвч талхлагдах, хөрс элэгдэх, эвдрэх, хуурайших, намагжих, давсжих, бохирдох, хордохоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын тодорхой хувийг бэлчээр ашиглагч-малчин хариуцна.

1.3. Энэ журмын 1.2-т заасан зардал нь бэлчээр ашиглалтын гэрээгээр тохирсны дагуу БАХ-ын гишүүн-малчны тухайн бэлчээрийн даацаас хэтэрсэн малыг хонин толгойд шилжүүлснээр төлөх мөнгөн дүнгээс бүрдэнэ.

ХОЁР. БЭЛЧЭЭР АШИГЛАЛТЫГ ТӨЛӨВЛӨХ

2.1. Бэлчээр ашиглалтыг төлөвлөхдөө дараахь зарчмыг баримтална:

2.1.1. Бэлчээрийн экологийн чадавхид суурилах;

2.1.2. Бэлчээр ашиглагчдын тэгш оролцоог хангах.

2.2. Тухайн жилийн бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө (цаашид “бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө” гэх) нь дараахь шаардлагыг хангасан байна:

2.2.1. Бэлчээрийн төлөв байдал, чанарт хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний дүнд үндэслэсэн байх;

2.2.2. Бэлчээрийг улирлын хуваарьтайгаар ашиглах, сэлгэх, өнжөөх хуваарийг гаргасан байх;

2.2.3. Бэлчээрийг хамгаалах, байгалийн жамаараа нөхөн сэргэх боломжийг бүрдүүлсэн байх;

2.2.4. Бэлчээр дэх уст цэг, хужир мараа бүхий газрыг нийтээр ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байх.

2.3. Газрын тухай хуулийн 52.2-т заасны дагуу тухайн жилийн бэлчээрийн гарц, иргэдийн саналыг харгалзан өвөлжөө, хаваржааны бэлчээрийг малаас чөлөөлөх, мал оруулах хугацааг харъяалах сумын Засаг дарга тогтооно.

2.4. Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөний төслийг харъяалах сумын газрын даамал боловсруулж холбогдох багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар хэлэлцүүлэхээр хүргүүлнэ.

2.5. Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөг багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын саналыг тусган Газрын тухай хуулийн 20.1.2-т заасны дагуу харъяалах сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал батална.

2.6. Харъяалах сумын Засаг дарга бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөг үндэслэн бэлчээрийг Газрын тухай хуулийн 52.2-т заасны дагуу болзол, гэрээгээр малчдад хэсэг, бүлэг (цаашид “БАХ” гэх)-ээр ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэж, зохион байгуулна.

2.7. Бэлчээр ашиглалтын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаад улс, донор байгууллагын төсөл хэрэгжүүлэгч нэгж нь бэлчээр ашиглалтын жилийн төлөвлөгөөг боловсруулах, түүнийг хэрэгжүүлэхэд баг, сумын Засаг даргатай хамтран ажиллаж болно.

ГУРАВ. БЭЛЧЭЭРИЙН ДААЦ ТООЦОХ

3.1.Багийн Засаг дарга харъяалах багийн бэлчээрийн даацад үндэслэн дараахь тооцооллыг гаргаж жил бүрийн 9 дүгээр сарын 15-ны дотор багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар хэлэлцүүлэн олонхийн саналаар батлан, сумын Засаг даргын Тамгын газарт хүргүүлнэ. Үүнд:

3.1.1. Газрын төлбөрийн тухай хуулийн 6.2-т заасан итгэлцүүрээр хонин толгойд шилжүүлж тухайн багийн бэлчээр нутагт өвөлжих, хаваржих малын тооны дээд хязгаарыг дараах аргачлалаар тогтоох:

Өвөлжих, хаваржих малын тооны дээд хязгаар =	$\frac{\text{бэлчээрийн нийт ургацын хэмжээ}}{180 \text{ хоног} * 1,1 \text{ кг}}$
--	--

3.1.2. Тухайн багийн малчин өрхийн нэг гишүүнд ногдох малын тоог дараахь аргачлалаар тогтоох:

малчин өрхийн нэг гишүүнд ногдох малын тоо =	$\frac{\text{Өвөлжих, хаваржих малын тооны дээд хязгаар}}{\text{багийн нийт иргэдийн тоо}}$
--	---

3.2.Тавиул малыг тухайн маллаж байгаа малчин өрхийн малын тоонд оруулж тооцно.

3.3. Энэ журмын 3.1-д заасан тооцоололд дараах мэдээллийг хавсаргана.

3.3.1. Малчин өрхийн нийт гишүүдэд ногдох малын тооноос хэтэрсэн мал бүхий малчдын нэрс;

3.3.2. Энэ журмын 1.2-т заасан зардлыг бэлчээрийн даацаас илүү гарсан малын (хонин толгойд шилжүүлсэн) тоогоор тооцож гаргасан мөнгөн дүн;

3.3.3. Бэлчээрийн даац хүрэлцээтэй нөхцөлд өөр аймаг, сумын нутгаас отроор өвөлжиж, хаваржиж болох малын (хонин толгойд шилжүүлснээр) тооны дээд хязгаар.

ДӨРӨВ. БЭЛЧЭЭР АШИГЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

4.1. Аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

4.1.1. БАХын гишүүн-малчдад уламжлалт бэлчээр ашиглалт, бэлчээрийг зөв ашиглах мэдлэг олгох, доройтсон бэлчээрийг нөхөн сэргээх, сайжруулах талаар сургалт зохион байгуулах;

4.1.2. Багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаас гаргасан саналыг харгалзан тухайн багийн бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах;

4.1.3. Бэлчээрийн хөнөөлт мэрэгчид, хортон шавьжтай тэмцэх ажлыг малчдын оролцоотой зохион байгуулах;

4.1.4. Фото мониторингийн дүнд тулгуурлан тухайн жилд малын тоог бэлчээрийн даацад нийцүүлэхэд чиглэсэн сүргийн зохистой бүтэц, харьцаа, шилэн сонголт, чанар болон мал аж ахуйг үр ашигтай эрхлэн явуулах талаар зөвлөмж гаргах.

4.2. Аймгийн Ус, цаг уур, орчны шинжилгээний газар дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

4.2.1.Тухайн баг, сумын саналыг үндэслэн фотомониторингийн цэгийн тоог нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах;

4.2.2. Сум, багийн түвшинд бэлчээрийн даацыг тогтоон, өвөлжиж, хаваржих боломжит малын тоог тодорхойлсон дүнгийн хамт жил бүрийн 09 дүгээр сарын 10-наас 20-ны дотор аймаг, сум, багийн Засаг даргад хүргүүлэх;

4.4.4.2. Ургац муу бэлчээрт үүлэнд зориудаар нөлөөлөх генератор байрлуулах.

4.5. Аймгийн Засаг дарга дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

4.5.1. Сумын Засаг даргын ажлын үнэлгээнд тухайн жилийн бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө, энэ журмын хэрэгжилтийн үр дүнг харгалзан үзэх;

4.5.2. Газрын тухай хуулийн 52.8-д заасныг баримтлан гантай, эсхүл өвөлжилт хүндэрсэн сум, багаас бэлчээрийн даац хүрэлцээтэй сум, багийн нутаг дэвсгэрт айл өрх, мал сүргийг тухайн сумын Засаг даргатай зөвшилцөн оруулах шийдвэр гаргах;

4.5.3. Энэ журмыг сайн хэрэгжүүлж байгаа сум, багт давуу эрхтэйгээр хөрөнгө санхүү, бодлогын дэмжлэг үзүүлэх;

4.5.4. Бэлчээрийн даацаас хэтэрсэн мал болон түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн ажлыг зохион байгуулах;

4.5.5. Улс, аймгийн аварга малчин, тэргүүний БАХ шалгаруулахдаа бэлчээр ашиглалтын гэрээний биелэлтийг харгалзах;

4.5.6. Сум дундын отрын бүс нутаг, нөөц бэлчээр нэмэгдүүлэн хамгаалалтад авч цаг хүндэрсэн үед ашиглах арга хэмжээг бэлчээрийн даац, чадавхид тохируулан зохион байгуулах.

4.6. Сумын Засаг дарга дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

4.6.1. Сумын бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг зохион байгуулах, тайлагнах;

4.6.2. Сумын бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөг үндэслэн Газрын тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.2-т заасны дагуу БАХ-т бэлчээрийг болзол, гэрээгээр ашиглуулах, гэрээний хэрэгжилтийг дүгнэж, хариуцлага, үр дүнг тооцож ажиллах;

4.6.3. Багийн Засаг даргын ажлыг үнэлэхдээ тухайн жилийн бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө болон энэ журмын хэрэгжилтийн үр дүнд үндэслэх;

4.6.4. Энэ журмыг мөрдөн ажиллаж байгаа баг, малчин өрх, БАХ-д давуу эрхтэйгээр хөрөнгө санхүү, бодлогын дэмжлэг үзүүлэх;

4.6.5. Гэрээнд заасны дагуу малын тоог бэлчээрийн даацад тохируулах нөхцөлийг удаа дараа хангаж байгаа БАХ-ыг Засгийн газрын 2017 оны 290 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Байгаль орчинд ээлтэй дэвшилтэт арга, технологи нэвтрүүлсэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг урамшуулах журам"-д заасан

байгаль орчинд ээлтэй дэвшилтэт арга, технологи нэвтрүүлсэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад олгодог “Ногоон гэрчилгээ” олгуулахаар холбогдох байгууллагад уламжлах;

4.6.6. Гол, горхи, булаг, шандны эх ундаргыг хамгаалахаас бусад тохиолдолд бэлчээрийг хашиж хамгаалахгүй байх арга хэмжээг авах;

4.6.7. Тухайн сумын бэлчээрт өөр аймаг, сумын нутгаас отроор өвөлжиж, хаваржих малыг оруулахдаа малчин өрхтэй байгуулсан гэрээгээр тохирсон төлбөрийг Бэлчээрийн санд оруулсны дараагаар бэлчээр нутгийг зааж өгөн нэвтрүүлэх;

4.6.8. Өмнөх жилийн гэрээний үүргээ биелүүлсний дараа буюу энэ журмын 1.2-т заасан зардлыг Бэлчээрийн санд төвлөрүүлснийг үндэслэн бэлчээр ашиглалтын гэрээг сунгах.

4.7. Багийн Засаг дарга дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

4.7.1. Багийн тухайн жилийн бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөг багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар хэлэлцүүлэх, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг зохион байгуулах, тайлагнах;

4.7.2. Энэ журам, тухайн жилийн бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө, БАХ-тай байгуулсан бэлчээр ашиглалтын гэрээний хэрэгжилтийг хянах;

4.7.3. Бэлчээр ашиглалтын гэрээнд заасны дагуу энэ журмын 1.2-т заасан зардлыг хурааж, энэ журмын 6.1-д заасан Бэлчээрийн сан (цаашид “Бэлчээрийн сан” гэх)-д төвлөрүүлэх;

4.7.4. Тухайн жилд Бэлчээрийн санд хуримтлагдсан хөрөнгөөр санхүүжүүлэхээр багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаас шийдвэрлэсэн ажлыг хэрэгжүүлэх.

ТАВ. БЭЛЧЭЭРИЙГ АШИГЛУУЛАХ

5.1. Иргэний хуулийн 481.1-т заасан бүртгэгдээгүй холбоо, нөхөрлөл буюу БАХ-ийн зохион байгуулалтад орсон малчдад сумын Засаг дарга бэлчээрийг Газрын тухай хуулийн 52.2-т заасны дагуу болзол, гэрээ (цаашид “бэлчээр ашиглалтын гэрээ” гэх)-гээр ашиглуулна.

5.2. БАХ, түүний гишүүн малчин дараах эрхийг эдэлнэ.

5.2.1. Бэлчээр ашиглалтын жилийн төлөвлөгөө боловсруулахад оролцох;

5.2.2. Бэлчээрийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал гаргах, уг арга хэмжээний явц, гүйцэтгэлд болон сангийн зарцуулалтын байдалд хяналт тавих;

5.2.2.1. Тухайн баг, сумын нутаг дэвсгэрийн 50-аас доошгүй хувь нь гантай байсан нь тогтоогдсон нөхцөлд нийт малчин өрх;

5.2.2.2. Хонин толгойд шилжүүлснээр малчин өрхийн 1 гишүүнд ногдох 200 хүртлэх толгой мал;

5.2.2.3. Тэмээн сүрэг

5.2.2.4 Энэ журмын 1.2-т заасан зардлын хэмжээ хонин толгой тутамд 500 төгрөгөөс, 6.3.4-т заасан төлбөрийн хэмжээ хонин толгой тутамд хоногт 10 төгрөгөөс хэтрэхгүй байна.

5.2.3 Дор дурдсан тохиолдолд малчин өрх, түүний мал бэлчээр ашиглалтын гэрээнд заасан малын тоог бэлчээрийн даацад тохируулах зохицуулалт хамрагдахгүй байх:

5.3 БАХ, түүний гишүүн малчин бэлчээр ашиглахтай холбогдсон дараахь үүргийг хүлээнэ:

5.3.1. Бэлчээрийг өнжөөж, чөлөөлөх, сэлгэх, отор нүүдэл хийх талаар гаргасан Засаг даргын шийдвэрийг дагаж биелүүлэх;

5.3.2. Бэлчээр ашиглалтын гэрээнд заасны дагуу бэлчээрийн даацад тохирсон малыг өсгөн үржүүлэх;

5.3.3. Бэлчээр ашиглалтын гэрээгээр тохирсны дагуу энэ журмын 1.2-т заасан зардлыг тухайн оны 5 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор төлж барагдуулах;

5.3.4. Өөр баг, сум, аймгаас дур мэдэн айл өрх, мал сүрэг оруулж ирэхгүй байх;

5.3.5. Өвөлжөө, хаваржаа, хонд бууцыг бусдад дамжуулан ашиглуулахгүй байх;

5.3.6. Гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрт байгаа малын сэг, зэм, хог хаягдлыг цэвэрлэх;

5.3.7. Малаас чөлөөлсөн өвөлжөө, хаваржааны бэлчээрт заасан хугацаанд мал оруулахгүй байх;

5.3.8. Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөнд тусгасан бэлчээр ашиглалтын улирлын хуваарьт бэлчээрээс өөр бэлчээрт дур мэдэн нутаглахгүй байх;

5.3.9. Бэлчээрт хог хаягдал, хортой зүйлс, шавхай бууц, сэг зэмээр хашаа хороо, өтөг бууц, бэлчээр, усны эх үүсвэрийг бохирдуулахгүй байх;

5.3.10. Зуслан намаржаа болон бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөнд тусгаснаас өөр газар дур мэдэн өвөлжөө, хаваржаа барихгүй байх;

5.3.11. Бэлчээрийн даацаас илүү гарсан малыг тухайн жилийн мал тооллого хүртэлх хугацаанд зах зээлд борлуулах, цөөн тооны мал бүхий малчин өрхөд хөлсөөр маллуулан дэмжих, бэлчээрийн даац бүхий өөр аймаг сумдын нутагт отроор явах;

5.3.12. Гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийг хашихгүй байх.

ЗУРГАА. БЭЛЧЭЭРИЙН САН

6.1. Бэлчээрийн сангийн хөрөнгийг тухайн багийн Засаг даргын дэргэдэх Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 28.8-т заасан мөнгөн хөрөнгийн санд төвлөрүүлнэ.

6.2. Багийн бэлчээрийн санг сумын бэлчээр ашиглагчдын холбоонд баг бүрийн тусгай тохиргоотой шилэн данс хэлбэрээр байршуулж болно.

6.3. Бэлчээрийн сан дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ.

6.3.1. Энэ журмын 1.2-т заасан зардал;

6.3.2. Мал аж ахуйн салбарын хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа төслийн хөрөнгө;

6.3.3. Бэлчээрийн санд аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сангаас хуваарилсан тухайн багаас хуримтлагдсан хөрөнгийн хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний хөрөнгө;

6.3.4. Энэ журмын 4.5.2-д заасны дагуу өөр аймаг, сумын нутгаас оруулсан малын хонин толгой тутамд гэрээгээр тохирсон мөнгөн төлбөр;

6.3.5. Хандив, тусламж, бусад эх үүсвэр.

6.4. Бэлчээрийн сангийн хөрөнгийг дараахь үйл ажиллагаанд зарцуулна:

6.4.1. Доройтсон, хэт доройтсон бэлчээрийг нөхөн сэргээхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа (бусад малчдыг эрх ашгийг хөндөхгүйгээр);

6.4.2. Ашиглагдахгүй бэлчээрийг ашиглах зорилгоор хөв, цөөрөм, бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх;

6.4.3. Багийн хэмжээнд ашиглах хадлан тэжээлийн талбай бий болгох;

6.4.4. Бэлчээрийн хортон мэрэгчидтэй тэмцэх;

6.4.5. Бэлчээрт үүлэнд зориудаар нөлөөлөх зорилгоор генератор суурилуулах, түүнтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд /түлш авах, үүлэнд зориудаар нөлөөлөх/;

6.4.6. Бэлчээр дэх уст цэг, хужир мараа бүхий нийтээр ашиглах бэлчээрт мод, бут, сөөг тариалах,

6.5. Өөр аймаг сумд отроор яваа малчин өрхөд шаардлагатай бол сангаас дэмжлэг үзүүлж болно.

ДОЛОО. МАРГААН ШИЙДВЭРЛЭХ,
ХОХИРОЛ НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭХ

7.1. Бэлчээр ашиглах асуудлаар гарсан аливаа маргааныг Газрын тухай хуулийн 52.10-т заасны дагуу багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар хэлэлцэж зохицуулна. Эс тохиролцсон тохиолдолд сумын Засаг дарга шийдвэрлэнэ.

7.2. Бэлчээрт учирсан хохирлыг нөхөн төлөх асуудлыг Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулиар зохицуулна.

_____оОо_____